

UKRAINAKO GERRAN ESNATU DA **GERRA** **NUKLEARRAREN IZUA,** KUBAKO MISILEN KRISIAREN 60. URTEURRENEAN

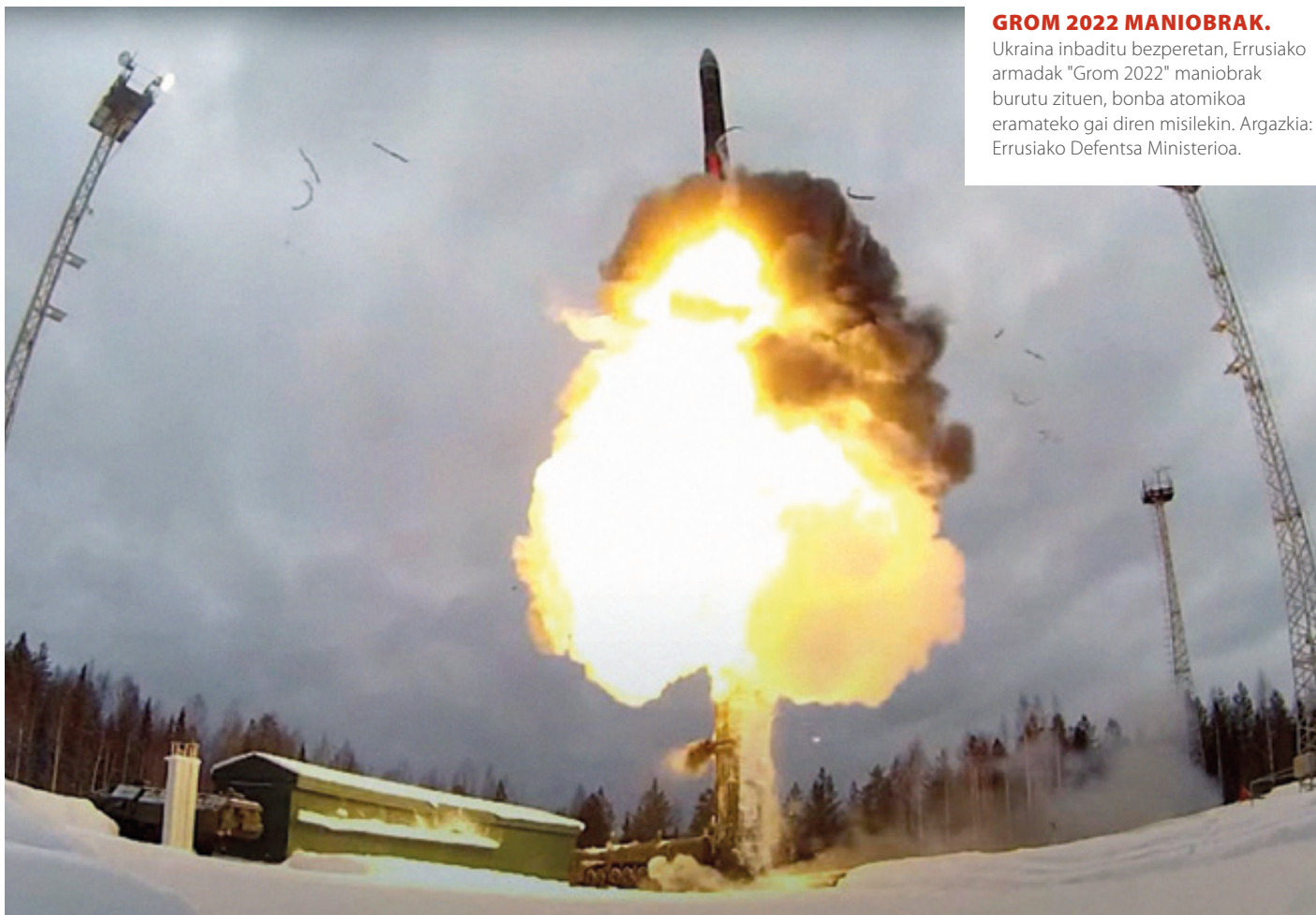
2022ko otsailean gerra berpiztu da Europan, herrialde baten inbasiotik harago kontinente osoa eta agian mundua sutuko lukeen gerraren beldurra. 24an Errusiako armadak Ukraina inbaditu zuela jakinaraztearekin batera deklaratu zuen Vladimir Putinek: “Norbaitek asmorik baldin badu guri bidea oztopatu edo gure herrialdea eta jendea mehatxatzeko, jakin beza Errusiak berehala erantzungo diola, hark bere historian sekula ikusi ez dituen ondorioekin”. Arma atomikoekin mehatxu egiten ari zen, europar askok ulertu zuten.

 PELLO ZUBIRIA KAMINO

Ukrainaren inbasioa hasita lehen eguna amaitzerako, otsailaren 24an, militar errusiarrek Txernobylgo zentral nuklearra okupatua zuten. Hiru egun beranduago, Putinek “armada errusiarraren disuasio indarrak –esan nahi baita arma eta antolakizun atomikoak– konbaterako alerta berezian” jarzkeko agindua eman zuen. Martxoaren 4an jakin zuten europarrek sutea zegoela Zaporizhiako zentral nuklearrean, Europako handienean: goizaldean artilleriaz erasotu zuten errusiarrek hura okupatzeko. Eta biharamunean Kharkiveko Fisika Institutua leherrarazi zuten, bere ikerketako laborategi atomiko eta guzti. Horra nola sartu den, ezustean eta kolpetik, atomo militarra europarron bizimoduetan.

Historiak krudela izaten badaki bihotz oneko jendeekin: justu hilabete lehenago, 2022ko urtarrilaren 22an, sartua zen indarrean Arma Nuklearrak Debekatzeko Ituna (TPNW ingelesezko sigletan), Nazio Batuen Erakundeko Batzar Nagusiak 2017ko uztailaren 7an sinatua. San Fermin egun hartan munduko 122 herrialdek eman zioten baiezko botoa itunari, Singapur abstenitu eta Herbehereek ezezkoa emanik. Alabaina, 69 herrialdek –indartsuenek preseskiuko egin zioten bozketan parte hartzeari, tartean bonba atomikoa eskueran daukatenek; guri dagokigunez, aspalditik daukan Frantziak eta NATOren kide izateagatik arma nuklearren erabileran esku hartzen duen Espainiak ere, euskaldunok ordezkatzan gaituztenak, muzin egin zioten ituna bozkatzeari.

ARGIAN orduan kontatu genuenez, bozketan historiko hartara iristeko sei urtez lana beltz egin behar izan zuten mugimendu bakezaleek eta gerra atomikoaren kontra mobilizatzen diren militante eta pertsonalitate ezagunek, ICAN Arma Nuklearrak Debekatzeko Nazioarteko Kanpaina deitu erakundeak sustatuta. Itunaren beharra argudiatzeko ziotenez, “arma nuklearrak debekatu eta desegitea mundu mailako lehentasunetako bat da. NBEren batzar nagusiak gu horretara hurbiltzeko aukera handia dauka eta ez digu huts egin behar”. Potentzia handiek 15.000 arma nuklear baino gehiago dauzkaten pilaturik, horiek gerra batean lehertuz gero, Lurra negu nuklearrean murgilduko lukete, bizirautea lortuko luketen jendeak irradiazioek eragindako kalteen mende ge-

GROM 2022 MANIOBRAK.

Ukraina inbaditu bezperetan, Errusiako armadak "Grom 2022" maniobrak burutu zituen, bomba atomikoa eramateko gai diren misilekin. Argazkia: Errusiako Defentsa Ministerioa.

ratuko lirateke belaunaldiz belaunaldi, giza bizitza berreraikitzeke azpiegiturak oro suntsituta, ekosistema osoak mehatxatuz eta gizadia amaitze arriskuan jarriz. Mehatxu hori pixkanaka arintzen joateko itxaropena piztu zuen NBE batzar orokorrak 2017ko udan.

Bost urteren buruan, ordea, arma atomikoen kontrolari dagokionez esan liteke 1962ra egin duela atzera munduak. Duela 60 urte egon zen mundua gerra nuklear bat piztetik sekula egon den hurbilen, Kubako misilen krisian. Fidel Castroren iraultza uhartean nagusitu eta gutxira, AEBen eta Kubaren arteko krisi lokal bat izan zitekeena AEBen eta Sobiet Batasunaren lehia zabalago baten baitan katramilatu zen. 1958an amerikarrek Italian eta Turkian 'SM-74 Jupiter' misil balistikoak kokatu eta laster, 1962an, sobietarrek Kubako gobernuarekin hitzartu zuten uhartean

---

2017an NBEetan onartu zen Arma Nuklearrak Debekatzeke Ituna; 2022an bonbaren mehatxua zabaldu da berriro

–Floridatik 140 kilometrora– ipintzea 'R-12' eta 'R-14' misilak.

Historiak kontatzen du John F. Kennedyk, Kubari militarki eraso eta gerra pizteari hobetsi ziola uhartea blokeatu eta Nikita Khrustxovekin negoziatzea-ri. Gogor negoziatu ostean, heldu ziren

adostasun batera: Sobiet Batasunak misil balistikoak Kubatik aterako zituen eta AEBk publikoki hitz emango zuen ez zuela uhartea inbadituko. Hori jendaurrean aitortu zutena, zeren eta itun ezkutuago batean amerikarrek onartu zuten Turkiatik ateratzea ezarri berriak zituen misilak. Aurrera begirako, berriz, zuzeneko komunikazio lerro bat finkatu zuten bi potentzia nuklear handiek.

1962 hartan hasi zen zabaltzen, afera militarrez aritzean, "Elkar suntsiketa ziurtatua" kontzeptua, ingelesez *Mutual assured destruction* teoria: bi potentziek gerran leherrarazten baldin badituzte arma atomikoak, biak daudela erabateko suntsiketara kondenatuak, arma atomikoak edukitzea dela etsaiari erasotzeko gogoak kentzeko modua eta behin arma lasterketa abiatuz gero, ez batzuek eta ez besteek daukatela interesik ez besteari gerra egiteko, baina ezta

beren buruak desarmatzeko ere. Egia esan, teoriak ingelesez dauzkan siglek –MAD– “zoroa” ere esan nahi dute, heriotzaren estrategentzako ezin egokiagoa.

Gerra Hotzaren garai haietan gizadiaren akaberaren arriskua hain hurbiletik ikusteak hainbat erreakzio ernarazi zituen ondorengo urteetan. Hedabideetan zabaldutako informazioez gain –Espainian prentsa zentsuratuta zegoen, ez da ahaztu behar gaiok Hego Euskal Herrian izan zuten oihartzun ahulagoa ulertzeko– artean, literaturan, antzerkian eta zineman presentzia handia eduki zuten atomoaren arriskuek. Bat aipatzeko, Stanley Kubrickek burutu zuen gaur gutxik gogoratzen duten *Dr. Strangelove* filmak (*Docteur Folamour* Frantzian, Espainian *Teléfono rojo, ¿vamos hacia Moscú?*), militar eta agintariak erakutsi zituen –umore beltzez– mundua di-dabatean suntsitu dezakeen bonba atomikoarekin jolasean. Eta Erdiko eta Iparreko Europan agintariak erradiazioaren beldurra gainditzeko herri eta etxeetan leherketa atomikoetarako babeslekuak

Txernobyl eta Zaporizhiako zentral nuklearrekin ikusi denez, gaurko munduan nuklear zibila arma bilakatu da

eraikitzea sustatu zuten.

Herritarren artean, Mendebalde osoan loratu ziren gerraren, bonbaren eta oro har, energia atomikoaren aurkako mugimenduak, hainbat borroka epiko burutu zituztenak, hamarkada batzuen buruan lausotzen joan zirenak. Horiek ere izan zuten eragina potentzia handiek arma nuklearrak kontrolatzeko burutu behar izan zituzten negoziaketa berrietan. Adierazgarria izan da, Ukrai-

nako gerrak piztu berri denean, hainbat adituk argudiatzea 1968an sinatutako Armen Ez Ugaritzeko Itun hura eguneratu eta NATOk eta Errusiak Europarako segurtasun marko berri bat adostu beharra daukatela.

Mundua arras aldatuta dago 1968 hartatik, zer esanik ez 1962tik. Jostailu atomiko hilgarria orduan baino aktore gehiagoren esku dago, askok publikoki aitortu gabe gainera. Suntsiketa masiboko armak –hasi kimikoetatik, bakteriologikoak, zibernetikoak...– askoz anitzago eta ugariagoak dira. Siritatik Yemenera, Libiatik Irakera, munduak jada ezagutzen du puntako teknika eta taktika odoltsuenen katalogo zabala. Baina, gainera, arma atomikoen aspaldiko itunetatik at utzi ziren zentral nuklear zibilen artean istripuz Txernobylekoak eztanda egin zuten 1986an Europa erradioaktibitatez kutsatuz eta 2011n Fukushimaoak, ia behartu zuena Japoniako zati handi bat ebakutzera.

Asteotan Txernobyl eta Zaporizhiako zentral nuklearrekin ikusi denez, delako

ZAPORIZHIAKO ERASOA.

Energia Atomikoaren Nazioarteko Agentziaren zuzendari Rafael Mariano Grossi prentsari azaltzen Zaporizhiako zentral nuklearreko erasoa, martxoaren 4an.

USA LEUTNER

NBE-REN AIPAGAIETAN, 1962 URTEAN ERE.

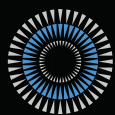
NBEren Segurtasun Kontseiluaren bilera 1962ko urriaren 15ean: AEBetako enbaxadoreak erakutsi zituen Kuban Sobiet Batasunak kokatutako misilen irudiak.

“atomo zibila”-ren ugaritzeagatik “gaurko munduan nuklear zibila arma bilakatu da”, Jean-Michel Bezatek *Le Monde*-n idatzi duenez: “Lehenbiziko zentralak abian jarri ziren 1950ean, sekula ez zen lehertu halako gatazka gogor bat herrialde nuklearizatu batean. Ukrainak badauzka hamabost erreaktore lau zentralatan, behar duen argindarraren erdia ekoizten diotenak, gehi atomoarekin ikertzen duten zentroak eta hondakin erradioaktiboak”. Horra nola

Europar Batasunak berrikitan energia iturri berdetzat bataiatutako nuklearrak arma ere badiren. Batetik, etsaiari kendu beharreko arma, hango teknologia eta subproduktuekin bonba egin dezakeelako. Bestetik, etsaiari bere etxe barruan leherrarazi dakioken arma, energia gosearen eraginez etxean bertan onartzen duena, etsaiaren xantaiari bidea zabalduz.

Gerra handi guztietan bezala, Ukrainakoan ere badira gerra bat bai-

no gehiago. Gutxienez bi hauek: bata Ukraina estatu burujabearen eta Errusia potentzia inbaditzailearen artekoa, bestea NATOren eta Errusiaren artekoa. Eguneroko triskantzen irudi eta kroniketatik harago, gero eta gehiago nabarmentzen da Europarako segurtasun marko bat finkatu beharra. Ikusiko da ea hori negoziatzea lortzen den Strangelove doktore berriek kontinentea, zati batean edo osorik, suntsitu baino lehen. ●

ZINKUNEGI
OPTIKA

Hernani 23 · 20004 Donostia

T. 943 420 624

info@zinkunegioptika.com

www.zinkunegioptika.com

